

ศีลเป็นอารมณ์อันประเสริฐ

โดย... ประทีป ก้องนันท

อภินันทนาการแด่

เตสั สมุปนฺนสลานั อปฺปมาทวิหารินั
สมมุทญฺญา วิมุตฺตานั มาโร มคฺคั น วินุทฺติ

มารคัณหาอยู่ ย่อมไม่พบทางของท่านผู้มีศีลสมบูรณ์
อยู่ด้วยความไม่ประมาท หลุดพ้นแล้ว เพราะรู้ชอบ

จาก :- ขุททกนิกาย กถาธรรมบท

ศีลเป็นอารมณ์อันประเสริฐ

(สํล อารณํ เสฏฐํ)

นโม ตสฺส อลวโค อรทโค อมฺมาสมฺมุทฺตสฺส ฯ

ในฤดูที่ดอกไม้บาน เป็นฤดูที่ยังความรื่นรมย์ให้แก่มนุษย์
และสัตว์ ดอกไม้หลากชนิด หลายสี บานสะพรั่ง อวดสี
และกลิ่นอยู่บนต้น บางอย่างหอมมาก บางอย่างหอมน้อย
บางอย่างไม่หอมเลย บางอย่างสวยทั้งสีและกลิ่น บางอย่าง
สีสวยแต่ไม่มีกลิ่น บางอย่างไม่สวยทั้งสีและกลิ่น บางอย่าง
หอมชั่วเวลาเช้า บางอย่างหอมตอนสาย บางอย่างหอมเวลา
บ่าย บางอย่างหอมเวลาเย็น บางอย่างหอมเฉพาะกลางคืน
บางอย่างหอมทั้งวันทั้งคืน แต่บางอย่างก็หอมทนอยู่ได้หลายวัน
ถึงกระนั้นเมื่อเหี่ยวแห้งร่วงโรยแล้วก็หมดหอม ไม่มีดอกไม้
ชนิดใดเลยที่จะหอมอยู่เป็นนิจทั้งในเวลาบานและโรยหล่น
แม้เมื่อเวลาบานอยู่ ถูกลมพัดร่วงพรูจากต้น ลงประดับพื้นดิน
จะยังมอญพุ่มแปลกตา และกลิ่นของมันจะยังหอมกรุ่น เป็น

คิดเป็นอารมณ์อันประเสริฐ

ที่ชื่นชอบของผู้พบเห็น แต่เมื่อมันเหี่ยวแห้งอันฉา ก็ไม่เป็น
ที่ต้องการของใคร

แต่คนมีศีลมีใจเช่นเช่นนั้น

คนมีศีลนั้นหอมอยู่เสมอ หอมทั้งกายและใจ
หอมทั้งในเวลาที่มีชีวิตอยู่และละโลกนี้ไปแล้ว เป็นที่ชื่นชมรัก
ใคร่ของคนทั่วไปในเวลาที่มีชีวิต เป็นที่เสียค่ายอดรักและ
กล่าวชั่วชราถึงในเวลาที่ตายไป ทั้งนี้เพราะตลอดเวลาที่
มีชีวิต คนมีศีลไม่มีพิษมีภัยต่อผู้ใด มีกิริยาจาละมุนละไมน่า
รัก ไม่ฆ่าตี ชมเหง เบียดเบียน ทำร้ายใคร ทั้งด้วยกายและ
วาจา ประกอบด้วยความเมตตากรุณาแก่สัตว์ทั้งปวงอยู่เป็นนิจ

พวงมาลัยดอกไม้หอมที่นายช่างบรรจงร้อยไว้อย่าง
มีระเบียบ ย่อมงดงามน่าดู ควรค่าแก่การเป็นเครื่อง
อภิกการะคันไถ คนที่มีกิริยาจาละมุนละไม เรียบร้อย งดงาม
ก็ควรค่าแก่ความเคารพนับถือยกย่องของคนอื่น

ด้วยเหตุนั้น พระอริยสงฆ์องค์หนึ่ง ผู้สาวกของ
พระพุทธเจ้า จึงสรรเสริญถือว่า คิดเป็นอารมณ์คือเครื่อง
ประคับอันประเสริฐ

คิดเป็นอารมณ์อันประเสริฐ

๓

เพชรนิลจินดาและอารมณ์อันมีค่า มิใช่เครื่องประดับอันประ-
เสริฐ เพราะไม่อาจทำกาย วาจา ใจ ของผู้ประดับให้งดงามได้

คนมีสติเป็นเครื่องประดับจึงงดงามทุกเมื่อ

ก็คิดนั้นคืออะไร ทำอย่างไรจึงจะถือว่าเป็นคนมีสติ

สติ คือความไม่ล่วงละเมิดของผู้นั้นเจตนาความตั้งใจ
งดเว้นจากความชั่ว ทางกาย วาจา และอาชชลดออกไปถึง
ใจด้วย

บางคนอาจจะไม่ล่วงละเมิดเพราะตั้งใจไว้ก่อน เช่นตั้งใจ
ว่าจะไม่ฆ่าสัตว์ ก็ไม่ฆ่า ตามที่ตั้งใจไว้

แต่บางคนก็ไม่ล่วงละเมิดโดยที่มิได้ตั้งใจไว้ก่อน ก่อ
เมื่อมีเหตุที่จะให้ล่วงละเมิดเกิดขึ้นเฉพาะหน้า ก็คิดงวุ่นไม่
ล่วงละเมิดได้เอง เช่นเห็นงูพิษเลื้อยเข้ามาในบ้าน รู้ว่าเป็น
งูพิษ ถ้ากัดใครเข้าอาจถึงตายได้ จึงหยิบไม้ขึ้นมาหมายจะตีงูให้
ตาย แต่แล้วเกิดเมตตาสงสารว่า งูมันก็มีชีวิตเช่นเดียวกับเรา
มันคงกลัวเจ็บกลัวตายเหมือนเรา อย่าทำมันเลย แล้วก็โยนไม้
ทิ้ง โยนให้ออกไปเสียจากบ้าน การกระทำเช่นนั้นก็เป็นสติ แต่
เป็นสติที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า โดยมิได้มีเจตนาคิดจะงดเว้นมาก่อน

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

ศีลจึงเป็นเครื่องขักเกลา กาย วาจา ครอบไปถึงใจ
ให้สะอาด เป็นเครื่องขักเกลากิเลสอย่างพยานที่จะล่วง
ออกมาทางกาย ทางวาจา มีการดี การคำเป็นต้น

ศีลนั้นแม้จะมีความหมายหลายอย่าง แต่โดยทั่วไปมักแปล
กันว่า ปกติ คือปกติของกาย ของวาจา ซึ่งโดยปกติจะสงบ
ไม่รุกราน ไม่เบียดเบียน ทำร้ายใคร แต่เมื่อละปกติคือผิดปกติ
ก็ไม่สงบ รุกราน เบียดเบียน ทำร้ายผู้อื่น ด้วยอำนาจของจิต
ใจที่ผิดปกติ เพราะโลภะ โทสะ และโมหะ

เพราะเหตุที่ ศีล มีความหมายว่า ปกติ คือปกติของ
กาย วาจา ใจ ศีล จึงมี * ๓ อย่าง คือ กุศลศีล อกุศลศีล
และ อัปยาคตศีล

ปกติของกาย วาจา ใจ ที่เป็นกุศล มีกุศลจิตเป็นเหตุให้
เกิด ชื่อว่า กุศลศีล

ปกติของกาย วาจา ใจ ที่เป็นอกุศล มีอกุศลจิตเป็นเหตุ
ให้เกิด ชื่อว่า อกุศลศีล

ปกติของกาย วาจา ใจ ที่มีใช้กุศลและอกุศล มิได้มีกุศล
จิตหรืออกุศลจิตเป็นเหตุให้เกิด หากมีอัปยาคตจิต คือ กิริยาจิต

* ขุททกนิกาย ปฏิสัมภีตามรรค ญาณกลา ข้อ ๔๘

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

๕

เป็นเหตุให้เกิด ชื่อว่า **อหชาตศีล**

ปาปชน มีกุศลศีลเป็นส่วนมาก มีกุศลศีลเป็นส่วนน้อย

คัลลชาณชน มีกุศลศีลเป็นส่วนมาก มีกุศลศีลเป็นส่วนน้อย

พระอริยบุคคลทั้งแปด ขบุคคล ๓ จำพวก คือ พระโสดาบัน พระสกทาคามี และพระอนาคามี มีกุศลศีลเพียงอย่างเดียว เพราะท่านเป็นผู้มีศีลบริบูรณ์แล้ว

พระอริยบุคคลทั้งแปด ขบุคคล ๓ จำพวก คือ พระอรหันต์ มีอุปัชฌายกศีลเพียงอย่างเดียว

ใน **กัมมัตถยสูตร** อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต ข้อ ๑ พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง **อานิสงส์ของศีลที่เป็นกุศล** คือ **กุศลศีล** ที่มีกุศลจิตเป็นสมุฏฐาน แก่ท่านพระอานนท์ไว้ ๑๐ ประการ คือ

๑. **ศีลที่เป็นกุศลมีอวัชปฏิสาร** คือความไม่เดือดร้อนใจเป็นผล เป็นอานิสงส์

๒. **ความไม่เดือดร้อนใจมีความปราโมทย์เป็นผล** เป็นอานิสงส์

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

๓. ความปราโมทย์มีปกติเป็นผล เป็นอานิสงส์
๔. บัณฑิตมีสติ คือความสงบใจเป็นผล เป็นอานิสงส์
๕. บัณฑิตมีสุข คือความสงบใจเป็นผล เป็นอานิสงส์
๖. สุขมีสมาธิเป็นผล เป็นอานิสงส์
๗. สมาธิมีญาณทัสสนะ คือความเห็นด้วยญาณตามความเป็นจริงเป็นผล เป็นอานิสงส์
๘. ขณิกญาณทัสสนะ มีนิพพิทาวีรกะ คือความหน่ายความคลายเป็นผล เป็นอานิสงส์
๙. นิพพิทาวีรกะ มีวิมุตติญาณทัสสนะ คือความเห็นด้วยญาณเป็นเครื่องหลุดพ้นเป็นผล เป็นอานิสงส์
๑๐. ศีลที่เป็นกุศลย่อมถึงอรหัตต์โดยลำดับ ด้วยประการดังนี้

เพราะฉะนั้น โลกียศีลจึงเป็นบันไดให้เข้าถึงโลกุตระศีล เข้าถึงอริศีลศึกษา เป็นอริยศีลได้ในที่สุด

มนุษย์นั้นมีมากมายหลายประเภท สวยมาก สวยน้อย งามมาก งามน้อย บางคนทั้งสวยทั้งดี บางคนไมสวยชั่วไม่ดีด้วย บางคนเรียบร้อย บางคนหยาบคาย บางคนอ่อนโยน บางคน

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

๗

ครู้าย บางคนมีศีล บางคนไม่มีศีล สุกแต่แต่กรรมจะจำแนก
ให้เป็นไป

ในจำนวนคนมากมายหลายประเภทเหล่านี้ คนมีศีล
เป็นคนประเสริฐ ซึ่งมีศีลด้วย สวยด้วย ยิ่งประเสริฐสุด
เหมือนดอกไม้ที่สวยงามทั้งสีและกลิ่น

ส่วนคนสวยที่ไม่มีศีลนั้น ก็เหมือนดอกไม้ที่สวยงามแต่สี หามีกลิ่นไม่

คนเราจะมีศีลได้ก็เพราะมีหิริและโอตตัมปะ คือความ
ละอายบาปและเกรงกลัวบาป ทั้งบาปของตนและคนอื่น โดย
อาศัยการมีสติเตือนตนว่า “เราเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าผู้
บริสุทธิ์ ไม่ควรทำความชั่ว” ดังนั้นเป็นต้น หรือเพราะเกรงคำ
กราหาของผู้อื่นว่า “ผู้นี้เป็นถึงสาวกของพระพุทธเจ้า ทำไมจึง
ประพฤติชั่วอย่างนี้” ดังนั้นเป็นต้น เมื่อมีสติคิดได้อย่างนี้ จิตใจ
ก็อ่อนโยน ไม่กล้าทำความชั่ว เมื่อไม่ทำความชั่วก็ไม่เดือดร้อน
ศีลจึงมีความไม่เดือดร้อนเป็นผล เป็นอานิสงส์

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในมหาปรินิพพานสูตร
ทิมมิกาย มหาวรรค ว่า ผู้มีศีลย่อมได้รับอานิสงส์ ๕ ประการ
คือ

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

๑. ย่อมได้รับโภคทรัพย์ใหญ่ เพราะความไม่
ประมาทเป็นเหตุ (ดังที่พระท่านแสดงอานิสงส์ของศีล
ในเวลาให้ศีลว่า สิ้นเลน โลกสมุปทา)

๒. เกียรติยศที่อันงามของผู้มีศีล ย่อมพึงขอไป
ไกล

๓. ผู้มีศีลเข้าไปสู่สมาคมใดๆ ย่อมเข้าไปอย่าง
องอาจไม่เก้อเขิน

๔. ผู้มีศีลย่อมไม่หลงทำกาละ (คือไม่หลงในเวลา
ตาย)

๕. ผู้มีศีล ตายแล้วย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์
(สิ้นเลน สุคติ ชนดี)

นอกจากนั้นพระพุทธองค์ยังทรงแสดงไว้ด้วยว่า ผู้ที่หวัง
ได้รับความรักใคร่ สรรเสริญจากบัณฑิตทั้งหลาย ควรทำศีลให้
บริบูรณ์

ศีลเป็นสิ่งที่พึงของผู้ประพฤติพรหมจรรย์ในพระศาสนา
ศีลเป็นเสมือนน้ำที่ล้างมลทิน คือความชั่วของตัวทั้งหลาย
อันน้ำในแม่น้ำทั้งหลายไม่อาจล้างได้

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

๕

ศีล ยังผู้รักษาให้สงบเย็น ไม่ร้อนรุ่มด้วยกิเลส
กลืนใจที่ฟุ้งไปได้ทั้งทวนลมและตามลม กลืนนั้นเสมอ
ด้วยกลืนศีลไม่มี

บันไดที่จะขึ้นสู่สวรรค์และบรรลุนิพพาน (สี่เลน
นิพพุติ ยนฺติ) ที่จะเสมอด้วยบันไดคือศีลหาไม่

บุคคลแม้จะงongงมด้วยเครื่องประดับอันมีค่า ก็ยังไม่งาม
เท่าบุคคลที่มีศีลประดับกาย วาจา ใจ

ผู้มีศีล ย่อมมิเห็นตนเองไม่ได้ เมื่อพิจารณาถึง
ความประพฤติของตน ย่อมเกิดปีติทุกเมื่อ

เพราะศีลมีอานิสงส์มากมายกั้กล่าว ศีลจึงเป็นรากฐาน
แห่งคุณความดีทั้งหลาย และกำจัดความชั่วทั้งปวง

ศีลยังมีระดับสูงต่ำตามเจตนาของผู้รักษา ถึง * ๓ ระดับ
คือ

ศีลที่บุคคลสมาทานรักษา เพื่อต้องการภวสมบัติและโลก-
สมบัติ ด้วยอำนาจกั้ณหา ความต้องการ ชื่อว่า **ขึ้นศีล** ศีล
อย่างต่ำ

* ในวิสุทธิมคคกล่าวไว้หลายนัย ในที่นี้ยกมาเพียงนัยเดียว

ศีลเป็นอภรณ์อันประเสริฐ

ศีลที่บุคคลสมาทานรักษา เพื่อดำรงการให้ตนเองหลุดพ้น
จากกิเลส ชื่อว่า **มัชฌิมศีล** ศีลอย่างกลาง

ศีลที่พระโพธิสัตว์รักษา เพื่อดำรงการให้สัตว์ทั้งหลาย
หลุดพ้นจากกิเลส ชื่อว่า **ปณิธศีล** ศีลอย่างประณีต

ศีลมีทั้งศีลของบรรพชิต และศีลของคฤหัสถ์

ศีลของบรรพชิต แบ่งเป็นสอง คือ ศีลของภิกษุมี ๒๒๗
ศีลของสามเณรมี ๑๐

ศีลของคฤหัสถ์ ได้แก่ ศีล ๕ ศีล ๘ และศีลอุโบสถ
สำหรับบรรพชิตนั้นท่านไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ใครอยู่แล้ว
เพราะอยู่ในกรอบของศีลที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ แต่
คฤหัสถ์ที่ปราศจากศีล ๕ อาจเป็นพิษเป็นภัยแก่ตนเองและผู้อื่น
ด้วย ในที่นี้จึงขอกล่าวถึงศีลที่คฤหัสถ์ควรรักษาเพื่อขจัดเกลา
กิเลสของตนเอง และเพื่อความสงบสุขของสังคม เพียงแต่หาก
คนพากันรักษาศีล ๕ ข้อเท่านั้น ชาวโลกก็จะอยู่ร่วมกันเป็น
ปกติสุข

ศีล ๕ ข้อ คือ

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี จงดเว้นจากการทำชีวิต
สัตว์ให้ตกล่วงไป

คิดเป็นอารมณ์อันประเสริฐ

๑๑

๒. อทินนาทานา เวรมณี จตเว่นจากการถือเอา
ของที่เจ้าของมิได้ให้

๓. กาเมสุ มิจฉาจรา เวรมณี จตเว่นจากการ
ประพฤติดิในกาม

๔. มุสาวาทา เวรมณี จตเว่นจากการกล่าวเท็จ

๕. สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี จตเว่น
จากการดื่มสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
เพียงรู้จักว่าคิด ๕ ข้อมิอะไรบ้างเท่านั้น ยังไม่พอ ผู้
รักษายังต้องรู้เลยไปถึงว่า ท่านวางกฎเกณฑ์ไว้อย่างไรในการ
วินิจฉัยว่าทำอะไรแคไหนจึงล่วงศีล คือศีลขาด โดยใช้กฎ-
เกณฑ์ในการวินิจฉัยที่ท่านเรียกว่า องค์ของศีล เป็นเครื่อง
ตัดสิน ถ้าครบองค์ของศีลข้อนั้น ๆ ศีลข้อนั้นก็ขาด ถ้าไม่
ครบองค์ที่วางไว้ ขาดไปหนึ่งหรือสองข้อ ถือว่าศีลไม่ขาด
แต่ศีลก็เศร้าหมอง องค์ของศีลที่ท่านวางไว้จึงเป็นเครื่องเตือน
ใจให้สำรวมระวังไม่ประมาท

ศีลข้อ ๑ มุ่งองค์ ๕ คือ

๑. ปาโณ สัตว์มีชีวิต
๒. ปาณสณฺณิตา รู้ว่าสัตว์มีชีวิต
๓. วรกจิตฺตํ จิตฺตํจะฆ่า
๔. อุปกุกโม เพียรเพื่อจะฆ่า
๕. เตน มรณํ สัตว์ตายด้วยความเพียรนี้

ถ้าครบองค์ ๕ ศีลข้อ ๑ ก็ขาด ถ้าไม่ครบ ๕ ข้อ ศีล
ไม่ขาดแต่ก็เศร้าหมอง

โทษของศีลข้อ ๑ นี้ อย่างหนักทำให้ไปเกิดในอบาย
เป็น สัตว์นรก เปเรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน อย่างเบาทำให้
อายุสั้นเมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์

ถึงกระนั้นโทษของการล่วงศีลข้อนี้ก็หนักเบาต่างกันด้วย
ร่างกายของสัตว์ ๑ ด้วยคุณของสัตว์ ๑ ด้วยเจตนา ๑ และ
ด้วยความพยายาม ๑

กล่าวคือ ถ้าฆ่าสัตว์ใหญ่ โทษก็มาก ถ้าฆ่าสัตว์เล็ก
โทษก็น้อย

* อรรถกถาบางแห่งเข้าใจว่า ปราปาโณ คือสัตว์อันมีชีวิต มิได้หมาย
ถึงตัวเอง เพราะฉะนั้นการฆ่าตัวเองจึงไม่ล่วงกรรมบถ เพราะไม่ครบ
องค์ของศีลข้อนี้

คือเป็นอารมณ์อันประเสริฐ

๑๓

ถ้าฆ่าสัตว์มีคุณมาก โทษก็หนักมาก ถ้าฆ่าสัตว์มีคุณน้อย
โทษก็น้อยลดหลั่นกันลงไป

ถ้าเจตนา คือความจงใจแรง โทษก็แรง ถ้าเจตนา คือ
ความจงใจอ่อน โทษก็น้อย

ความพยายามมาก โทษก็มาก ความพยายามน้อยโทษ
ก็น้อย

• แต่อย่าได้คิดว่าเมื่อท่านฆ่าสัตว์เล็ก ทั้งหมดมีคุณน้อย มี
ความจงใจอ่อน และมีความพยายามน้อย โทษก็น้อย คงจะไม่
น่ากลัว อย่าลืมว่าบาปอกุศลนั้นถึงแม้จะเล็กน้อยก็ไม่ควรทำ
เพราะเมื่อสำเร็จเป็นกรรมแล้ว ย่อมพาไปบ้ายได้เช่นเดียวกับ
โทษหนักเหมือนกัน เพียงแต่ว่าอาจจะไปอยู่ในอบายในช่วงระยะ
เวลาอันสั้น ไม่ยาวนานเหมือนโทษหนัก เพราะฉะนั้นจึงควร
สังวรระวังไม่ประมาทแม้โทษเพียงเล็กน้อย

ใน อรรถกถาวิมกสูตร มัช. มุล. เล่าถึงพวกโจรที่ฆ่า
อุบาสกที่เป็นพระอนาคามีว่าทำให้คาบอดทันที เพราะผู้ถูกฆ่า
เป็นสัตว์ใหญ่ มีคุณธรรมสูง เจตนาของโจรก็แรง ผลจึงเกิด
ขึ้นในปัจจุบันทันที ยังไม่ต้องกล่าวถึงโทษที่จะเกิดในอนาคต
ว่าจะร้ายแรงแค่ไหน

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

ศีลข้อที่ ๒ มุ่งค ๕ คือ

๑. ประพฤติกุศล ของมีเจ้าของหวงแหน
๒. ประพฤติกุศลสละสลวย รู้ว่ามีเจ้าของหวงแหน
๓. เถยบจิตต์ จิตกิกจะลัก (ทั้งโดยกิดลักเองหรือใช้ให้ผู้อื่นลักแทน)

๔. อุปกุกโม เพียรเพื่อจะลัก

๕. เตน ทรัพย์สิน นำของมาก้วยความเพียรนั้น

ถ้าครบองค์ ๕ ศีลข้อสองนี้ก็ขาด

โทษของศีลข้อสองนี้ อย่างหนักทำให้ไปเกิดในอบาย เช่นเดียวกับศีลข้อ ๑ อย่างเบาทำให้ทรัพย์สมบัติพินาศไปเมื่อเกิดเป็นมนุษย์

ศีลข้อที่ ๓ มุ่งค ๔ คือ

๑. อคมนียวคฤ วัตถุที่ไม่ควรถึง (คือชายหรือหญิง ที่มีเจ้าของ หรือมีผู้คุ้มครองดูแลรักษา)

๒. คสุมิ เสวนจิตต์ จิตกิกจะเสพในวัตถุนั้น

๓. เสวนปปโยโค พยายามที่จะเสพ

๔. มคฺเคน มคฺคปฺปฏิปคฺติ อริวสนํ ทำมรรคต่อมรรคให้ถึงกัน

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

๑๕

ถ้าครบองค์ ๔ ที่วางไว้ ศีลข้อ ๓ นี้ก็ขาด

ศีลข้อ^๕นั้นขึ้นอยู่กับเจตนา และคุณสมบัติผู้ถูกล่วงด้วย กล่าวคือ ถ้าตั้งใจมากก็โทษหนัก ถ้าตั้งใจน้อยก็โทษน้อย ถ้าผู้ถูกล่วงเป็นผู้มีศีลก็โทษหนัก เช่นในสมัยพุทธกาลนั้นทมาณพ่ล่วงเกินนางอุบลวรรณาอรหันต์เถรี โทษถึงถูกธรณีสูบก่อนแล้วจึงตกนรกอเวจี

โทษของศีลข้อ ๓ นี้ อย่างหนักทำให้เกิดในอบาย อย่างเบาทำให้มีศัตรู คู่แ้ว เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ (ในชาตกแสดงว่าทำให้เกิดเป็นกระเทย หรือเมื่อเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน หรือมนุษย์แล้วต้องถูกทอน)

ศีลข้อที่ ๔ มีองค์ ๔ คือ

๑. อตถิ วตฺถุ เรื่องไม่จริง
 ๒. วิสฺวาหนจิตฺตํ จิตฺตํจะพุกให้ผิด
 ๓. ตชฺโซ วายาโม พยายามพุกออกไป
 ๔. ปฺรสุส ตทตฺถวึชานนํ คนอื่นเข้าใจเนื้อความนั้น
- ถ้าครบองค์ ๔ ที่วางไว้ ศีลข้อที่ ๔ ก็ขาด

โทษของศีลข้อ ๔ นี้ อย่างหนักทำให้เกิดในอบายอย่างเบาทำให้ถูกกล่าวด้วยคำที่ไม่เป็นจริง ในเมื่อเกิดเป็นมนุษย์

ศีลข้อที่ ๕ มีองค์ ๕ คือ

๑. นทธี ย่อมทำให้เมามีสุราเป็นต้น
๒. ปาตกมฺยตาจิตฺตํ จิตฺตโครจะทิม
๓. ทสฺสวาทาโม พหฺยยามทิม
๔. ปิณฑปฺปวสนํ ทิมให้ไหลล่วงลำคอเข้าไป
ถ้ากรบองค์ ๔ ที่วางไว้ ศีลข้อที่ ๕ ก็ขาด

*โทษของศีลข้อ ๕ นี้ อย่างหนักทำให้เกิดในอบาย
อย่างเบาทำให้เป็นบ้า ขาดสติ ในเมื่อเกิดเป็นมนุษย์

ในปัจจุบันนี้มีสิ่งเสพติดที่มีโทษมากกว่าสุราและเมรัย
เช่นกัญชา และยาเสพติดเป็นต้น แม้จะไม่จัดไว้แต่เดิม แต่
ถ้าเสพแล้วก็สงเคราะห์เข้าว่าขาดศีลข้อ ๕ นี้เช่นกัน โดยอาศัย
มหาประเทศ ๔ ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในวินัยเป็นเครื่องตัดสิน

ศีลข้อ ๕ ข้อนี้นี้ เมื่อผู้ใดล่วงเข้า ถือว่าล่วงกรรมบถ
มีโทษมาก จัดเป็นเวร คือก่อให้เกิดผลร้ายทั้งในปัจจุบัน
และอนาคต

เช่นเมื่อล่วงศีลข้อที่ ๑ มีผลทำให้เกิดในอบาย หรือทำ

* โทษของศีลข้อ ๕ ข้อ จาก สัทพถุสสุตฺต อ. อัญจนนิบาต ข้อ ๑๑๐

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

๑๗

ให้มีอายุยืนเป็นต้น ทั้งเป็น โสภณวัชระ คือ มีโทษที่ชาวโลก
ควรเว้น กล่าวคือ ศีลทั้ง ๕ ข้อนี้ ถึงใครจะรักษาหรือไม่
รักษาก็ตาม เมื่อประพฤติกว้างขวางแล้ว ย่อมเกิดโทษแก่ผู้ล่วง
นั้นทั้งสิ้น ทำให้ได้รับโทษคือเกิดในอบายเป็นต้น

เพราะฉะนั้นจึงควรเว้นสิ่งทั้งหมดย่อมมีโทษเสีย

อนึ่ง ผู้ที่ไม่ฆ่าสัตว์ แต่ชอบเบียดเบียนสัตว์ให้เป็นทุกข์
เดือดร้อน แม้ศีลข้อที่ ๑ ไม่ฆ่า แต่ก็ขาดกรรม คือเมตตากรรม
ด้วยเหตุนี้ผู้ที่รักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์หมดจดจริงๆ จึงต้องมี
ธรรมที่คู่กับศีลแต่ละข้อกำกับไว้ด้วย คือ

๑. เมตตากรรม คู่กับศีลข้อที่ ๑ เมตตา นั้นได้แก่
ความปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข ส่วน กรุณา นั้นปรารถนาจะ
ให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

๒. สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีวิตชอบ คู่กับศีลข้อที่ ๒
ในที่นี้หมายถึงการประกอบอาชีพที่สุจริตไม่ผิดศีลผิดกรรม เพื่อ
ให้ได้ทรัพย์ขึ้นมาใช้สอยเลี้ยงดูตนเองและผู้ที่อยู่ใน ความรับผิดชอบ
ของตน

๓. ความสำรวมในกาม คือยินดีเฉพาะคู่ครองของตน
คู่กับศีลข้อที่ ๓

คิดเป็นอารมณ์อันประเสริฐ

๔. ความมีสัจจะ คือพูดจริงทำจริง คู่กับศีลข้อที่ ๔

๕. ความมีสติ สำรวมระวังไม่ประมาท คู่กับศีลข้อที่ ๕

ผู้ที่มีทั้งศีลและธรรมควบคู่กันไป ย่อมเป็นผู้งามพร้อม
ไม่มีที่ติ เพราะฉะนั้น คือ (ที่ประกอบด้วยธรรม) จึงเป็น
อารมณ์ หรือเครื่องประคับอันประเสริฐสำหรับมนุษย์

ผู้ที่ปรารถนา ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ตลอดจนการเกิด
ในสุคติเป็นมนุษย์ และเทวดา หรือจะปรารถนาไม่เกิด คือบรรลु
พระนิพพาน ก็ต้องอาศัยศีล

พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า ความปรารถนาของผู้มีศีลเท่านั้นที่จะ
สำเร็จ หรือความสำเร็จผลสมความปรารถนาจะเกิดแก่ผู้มีศีลเท่านั้น

ทุกคนปรารถนาของดีทั้งสิ้น ไม่มีใครปรารถนาของไม่ดี
เมื่อปรารถนาของดีก็ต้องทำดี ผลที่ได้รับจึงจะดีตามการกระทำ
แต่ถ้าปรารถนาของดีแล้วทำชั่ว ผลที่ได้รับก็ชั่วตามการกระทำ
เมื่อได้รับผลชั่วมีการเกิดในอบายเป็นต้นแล้ว ความปรารถนา
เหล่านั้นจะสำเร็จได้อย่างไร

ผู้ที่ไม่ทำชั่วจึงต้องมีศีลเป็นเครื่องคุ้มครองป้องกัน

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

๑๕

นอกจากนั้นพระพุทธองค์ยังตรัสว่า ศีล ๕ นี้เป็น มหา-
ทาน* เป็นทานที่ยิ่งใหญ่ เพราะเป็นการให้ความไม่มีความไม่มี
ภัยแก่สัตว์ทั้งหลายหาประมาณมิได้ กล่าวคือ

การรักษาศีลข้อ ๑ คืองดเว้นจากการฆ่าสัตว์ทั้งด้วยตนเอง
และใช้ให้ผู้อื่นฆ่าแทนตน เป็นการให้ชีวิตแก่สัตว์ทั้งปวง

การรักษาศีลข้อ ๒ คืองดเว้นจากการถือเอาของที่เจ้า
ของเขามีได้ให้ เป็นการให้ความปลอดภัยแก่ทรัพย์สินของ
ผู้อื่น

การรักษาศีลข้อ ๓ คือการงดเว้นจากการประพฤติกิเลสใน
บุตร ภรรยา สามีของผู้อื่น เป็นการให้ความบริสุทธิ์แก่บุตร
ภรรยา สามีของผู้อื่น

การรักษาศีลข้อ ๔ คือการงดเว้นจากการพูดเท็จ เป็น
การให้ความจริงแก่ผู้อื่น

การรักษาศีลข้อ ๕ คือการงดเว้นจากการดื่มสุราเมรัย
และสิ่งเสพติดอันเป็นโทษทุกชนิด เป็นการให้ความปลอดภัย
แก่ทุกสิ่ง คือให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตสัตว์ ให้ความปลอดภัย

* ปุณฺณกนิสัณทสูตร อังคุตตรนิกาย อฏฺฐกนิบาต ข้อ ๑๒๘

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

แต่ทรัพย์สินของผู้อื่น ให้ความบริสุทธิ์แก่บุรุษ ภรรยา สามีของ
ผู้อื่น ให้ความจริงแก่ผู้อื่น ทั้งนี้เพราะผู้ที่มันเมาเพราะสุราเป็น
กัน ย่อมขาดสติ สามารถจะทำความชั่วได้ถึงที่สุด คือ แม่เมา
พอกี้ได้ เพราะฉะนั้นการงดเว้นจากการเสพสิ่งเสพติด มีโทษ
เหล่านี้จึงเป็นการให้ความปลอดภัยแก่ทุกสิ่ง

ก็เมื่อเราได้ให้ความไม่มีเวร ไม่มีภัยแก่สัตว์ทั้งหลายหา
ประมาณมิได้ซึ่งนั้นแล้ว ย่อมได้รับความไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่
ถูกเบียดเบียน หาประมาณมิได้เช่นกัน เพราะเราทำเหตุอย่าง
ใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น

ด้วยเหตุนี้ผู้ที่ไม่มีบัจฉิจะบริจาคทาน จึงไม่ควรเสีย
ใจ เพราะกุศลที่สูงกว่าทานที่ไม่ต้องอาศัยบัจฉิก็สามารถ
บำเพ็ญได้นั้นมีอยู่ กุศลนั้นคือ ศีลกุศล ที่พระพุทธองค์
ตรัสว่า เป็นมหาทาน ถ้าเลืกกว่าทานธรรมดา ที่ต้องเสีย
สิ่งของออกไปเสียอีก

สารหรือไม้ ที่ระรักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์

ทั้งไท่กล่าวแล้วว่า ศีล ๕ เป็นศีลของภคฤหัสถ์ ที่ภคฤหัสถ์
ทั้งชายหญิงควรรักษามั่นปกติ เป็นประจำตลอดชีวิต

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

๒๑

ถึงกระนั้น ศีลที่ยิ่งกว่าศีล ๕ ชักเกลวากิเลสไต่ยิ่งกว่าศีล ๕ ที่กฤหัสถ์ควรรักษาตามโอกาส เป็นครั้งคราว ก็มีอยู่ ศีลที่กล่าวนี้คือ **อุโบสถศีล** หรือศีลอุโบสถ ซึ่งกฤหัสถ์ชายหญิงบางท่านรักษาในวันอุโบสถ สมัยก่อนท่านกำหนดวันรักษาอุโบสถศีลไว้มากกว่านี้ แต่ปัจจุบันเหลือวันรักษาอุโบสถศีลเพียงเดือนละ ๔ ครั้ง ในวันพระ คือ ในวันแรม ๘ ค่ำ แรม ๑๔ หรือ ๑๕ ค่ำ ขึ้น ๘ ค่ำ และขึ้น ๑๕ ค่ำ แต่บางท่านก็ประพฤติยิ่งกว่านั้น โดยอาศัยแนวที่ท่านกล่าวไว้ใน **อรรถกถาราชสูตร** อังคุตตรนิกาย ทิณิบาตว่า **อุโบสถมี ๑๐ อย่าง** คือ

๑. ปกติกุโบสถ คืออุโบสถที่รักษากันเฉพาะวันที่กำหนดไว้ ในปัจจุบันนี้กำหนดเอาวันพระ คือวัน ๘ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ ทั้งข้างขึ้นและข้างแรม

๒. ปฏิชาครอุโบสถ คืออุโบสถที่รักษากันครั้งละ ๓ วัน คือถือเอาวันที่กำหนดไว้ในปกติกุโบสถเป็นหลัก แล้วเพิ่มรักษาก่อนกำหนด ๑ วัน เรียกว่า วันรับ และหลังวันกำหนดอีก ๑ วัน เรียกว่า วันส่ง เช่นวัน ๘ ค่ำเป็นวันรักษาปกติกุโบสถ ผู้ที่จะรักษาปฏิชาครอุโบสถ ก็เริ่มรักษาทាំងแต่วัน ๘ ค่ำ ไปสิ้นสุด

เอาเมื่อสิ้นวัน ๔ คำ คือรักษาในวัน ๗ คำ ๘ คำ และ ๙ คำ รวม
๓ วัน ๓ คืน

๓. ปาฏิหาริย์บักขุโบสถ คืออุโบสถที่รักษากันเป็น
ประจำทุกวันตลอดพรรษา ๓ เดือนอย่างหนึ่ง ถ้าไม่อาจรักษา
ได้ตลอด ๓ เดือน ก็รักษาให้ตลอด ๑ เดือน หลังจากออก
พรรษาแล้ว ก็รักษาในกุฏิกลาง ที่พระพุทธรเจ้าทรงอนุญาติไว้
ตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึง ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ อย่างหนึ่ง
ถ้ายังไม่อาจรักษาได้ตลอด ๑ เดือน ก็รักษาเพียงครึ่งละครึ่ง
เดือนหลังจากออกพรรษาแล้ว คือตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึง
สิ้นเดือน ๑๑ อีกอย่างหนึ่ง ทั้ง ๓ อย่างนี้เรียกว่า ปาฏิหาริย์บักขุ-
อุโบสถ

ศีลอุโบสถนั้นเป็น ศีลรวม หรือ ศีลพวง คือมีองค์ประ-
กอบถึง ๘ องค์ ถ้าขาดไปองค์ใดองค์หนึ่งก็ไม่เรียกว่า ศีลอุโบสถ
ตามพุทธบัญญัติ เพราะฉะนั้นการลวงศีลอุโบสถเพียงข้อใดข้อ
เดียว ก็ถือว่าขาดศีลอุโบสถ เพราะเหลือศีลไม่ครบองค์ของ
อุโบสถศีล พุคฺคยา ๆ ว่า ขาดศีลองค์เดียว ขาดหมดทั้ง ๘ องค์^๕
ผู้ที่รักษาศีลอุโบสถศีลจึงต้องสำรวมระวัง ภาว วาจาเป็นพิเศษ

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

๒๓

อุโบสถศีลที่ประกอบด้วยองค์ ๘ มีดังนี้

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี จกเว้นจากการทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป

๒. อทินนาทานา เวรมณี จกเว้นจากการถือเอาของ
ที่เจ้าของมิได้ให้

๓. อพรหมจริยา เวรมณี จกเว้นจากการประพฤติก
ผิดพรหมจรรย์

๔. มุสาอาทวา เวรมณี จกเว้นจากการกล่าวเท็จ

๕. สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี จกเว้นจาก
ดื่มสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

๖. วิกาลโภชนา เวรมณี จกเว้นจากการบริโภค
อาหารในเวลาวิกาล

๗. นัจจกัตวาทิตวิสุททิสสนมาลาคนฺชวิเลปนธารณ-
มณฺฑนวิภูสนัญฐานา เวรมณี จกเว้นจากการพื้อนผ้า ขั้บร้อง
ประโคมดนตรี และการเล่นอันเป็นข้าศึกต่อกุศล ลูบทา
ทักทรวงประดับตกแต่งร่างกายด้วยระเบียบคอกไม้ ของหอม
เครื่องย้อม เครื่องทาอันเป็นฐานะแห่งการแต่งตัว

๘. อุจาสชนมหาสยนา เวรมณี งกเว้นจากการ
นั่งและการนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่

อุโบสถศีลอันมีองค์ ๘ นั้น องค์ที่ ๑-๒-๔-๕ เหมือน
ศีลข้อ ๑-๒-๔-๕ ของศีล ๕ ที่แตกต่างกันคือข้อ ๓

ศีล ๕ นั้น ข้อ ๓ ให้เว้นจากการประพฤตินิคมประเวณีในผู้
ที่มีใช้คุ้มครองของตน แต่ถ้าเป็นคู่ครองของตนแล้วไม่ห้าม แต่
ศีลข้อ ๓ ของอุโบสถศีลนั้น ให้งดเว้นการเสพประเวณีโดยเที
ชาก แม้ในคู่ครองของตนเอง จึงจะชื่อว่า อพรหมจริยา คือ
ประพฤติอย่างพรหม

ส่วนที่เพิ่มเข้ามาคือ ศีลข้อ ๖-๗-๘

อุโบสถศีลนั้นก็มีองค์รองศีลเป็นเครื่องวินิจฉัยว่า การ
กระทำเช่นไรจึงล่วงศีลไว้เช่นเดียวกับศีล ๕ สำหรับศีลข้อ
๑-๒-๔-๕ นั้น มีองค์เหมือนศีลข้อ ๑-๒-๔-๕ ของศีล ๕
ที่ไต่กล่าวไปแล้ว สำหรับศีลข้อที่เหลือมีเครื่องวินิจฉัยดังนี้

ศีลข้อ ๖ อพรหมจริยา เวรมณี มีองค์ ๔ คือ

๑. อชฺฌาจรณียวคฺค วักฺคฺทึจะหิงประพฺตฺกิลํว (คือ
มรรคทั้ง ๓)

นั้น

๒. ตศุถ เสวนจิตฺตํ จิกกัจะเสพในวัตถุที่จะพึงล่วง

๓. เสวนปฺปโยโค พยายามเสพ

๔. สาทิยน์ มีความอินทึ

ศีลข้อ ๖ วิกาลโภชนา เวรมณี มื้อองค์ ๔ คือ

๑. วิกาล เวลาตั้งแต่เที่ยงแล้วไปจนอรุณขึ้น

๒. ยาวกาลิกิ ของเคี้ยวของกินที่สงเคราะห์เข้าใน

อาหาร

๓. อชฺโฆหรณปฺปโยโค พยายามกลืนกิน

๔. เตน อชฺโฆหรณิ กลืนให้ล่วงลำคอเข้าไปด้วย

ความเพียรนั้น

สำหรับศีลข้อนี้ ควรทราบว่า เวลาตั้งแต่อรุณขึ้นไปจนถึงเที่ยง เรียกว่า คาล คือเป็นเวลาบริโภคอาหาร

ตั้งแต่เที่ยงแล้วไปจนถึงอรุณขึ้น (ของวันใหม่) เรียกว่า วิคาล เป็นเวลาที่ต้องเว้นจากกรบริโภคอาหารทุกชนิด เว้น

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

น้ำธรรมคา และน้ำดื่ม ๘ อย่าง ที่เรียกว่า **อัฐฐานะ** ที่มีพุทธานุญาตไว้

น้ำดื่ม ๘ อย่าง (อัฐฐานะ) นั้น คือ

น้ำที่ทำจากผลมะม่วง ๑ ผลหว่า ๑ ผลกล้วยมีเมล็ด ๑
ผลกล้วยที่ไม่มีเมล็ด ๑ ผลมะพร้าว ๑ ผลจันทน์หรือผลงุ่น ๑
เจ้าบัว ๑ ผลมะปรางหรือลิ้นจี่ ๑

ต่อมาทรงมีพุทธานุญาตน้ำผลไม้ทุกชนิด เว้นน้ำดื่มเมล็ด
ข้าวเปลือก น้ำใบไม้ทุกชนิด เว้นน้ำฝักทอง น้ำดอกไม้อะ
ไร ๆ เว้นน้ำดอกมะพร้าว และทรงอนุญาตน้ำอ้อยสด

อรธกถาท่านสรุปว่า ในเวลาวิกาลคือน้ำผลไม้ได้ทุกชนิด
เว้นผลไม้ที่มีผลโตกว่าผลมะตูม (บางแห่งว่าผลมะขวิด) วิธีทำ
นั้นก็ต้องกินเอาแต่น้ำ และกรองให้ไม่มีกาก และไม่ผ่านการ
สุกคั่วไฟ

น้ำปานะดังกล่าวนี้เท่านั้นที่ผู้รักษาศีลควรดื่มใน
เวลาวิกาล นอกนั้นไม่ควร ฟังสังเกตว่าไม่มีน้ำนมสดทุกชนิด คือ
ทั้งน้ำนมของสัตว์ หรือนมที่ทำจากพืช เช่นถั่วเป็นต้น

นอกจากนี้ พระพุทธองค์ยังทรงอนุญาตให้บริโภคน้ำ

คือเป็นอารมณ์อันประเสริฐ

๒๗

ภธ^๒ ๕ อย่าง คือ เนอโส เนชัน นำนัน นาคง น้าอ้อ
รวมทั้งน้าอ้อช ในเวลาวิกาลได้

คือข้อ ๑ แบ่งเป็น ๒ ตอน แต่ละตอนมีองค์โดย
เฉพาะ ถ้ากระทำผิดศีลตอนใดตอนหนึ่งเพียงตอนเดียว ก็
ถือว่าขาดหมดทั้งสองตอน

คือข้อ ๗ ตอนแรก นักจิตวาทีทวิสุกทัสสนะ เว้นจาก
การพ้อนรำ ขับร้อง ประโคม ทนตรี และการเล่นอันเป็นข้าศึก
ต่อกุศล มีองค์ ๓ คือ

๑. นอจาทีนิ การเล่นมีพ้อนรำขับร้องเป็นต้น
๒. ทสฺสนตุถาย คมนิ ไปเพื่อจะดูหรือฟัง
๓. ทสฺสนิ ดูหรือฟัง

ศีลตอนแรกนี้ห้ามทั้งเล่นเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นเล่น
แล้วตนดูหรือฟัง ผู้ที่รักษายุบยโสศีลแล้วยังเปิดวิทยุฟังเพลง
ฟังลิเก หรือมหรสพต่าง ๆ หรือเปิดโทรทัศน์แล้วหลับไปนั่งใน
ที่ ๆ มองไม่เห็นภาพ อาศัยฟังแต่เสียงการละเล่นต่าง ๆ มีละคร

๑-๒. พระวินัยปิฎกมหาราชิก เลกขณชั้นระกะ ข้อ ๘๖ และ
ข้อ ๒๖

เป็นต้นจากโทรทัศน์นั้น ย่อมไม่สมควรถือว่าผิดศีลรื้อนี้ เพราะ
มีเจตนาชกแจง

หากมีผู้อื่นเขาเปิดดูหรือฟังอยู่ ผู้รักษาโบสถ์ศีลเพียง
แต่ผ่านไป ได้เห็นหรือได้ยินเข้า แล้วก็ผ่านเลยไปอย่างนี้ไม่ผิด
แต่ไม่เชื่อว่าไม่ได้มีเจตนาจะดูหรือฟังมาก่อน แต่ผ่านไปเห็น
หรือได้ยินเข้า แล้วเลยพลอยร่วมวงดูหรือฟังกับเขาด้วย อย่าง
นี้ผิด

ปกติเราก็กู้ฟังกันอยู่ทุกวันทุกคืน เราจะหยุดดูหยุดฟัง
กันสักวันหนึ่ง คืนหนึ่ง ตามอย่างพระอรหันต์ ท่านมิได้เที่ยวหรือ

ก็ในวินัยของพระอริยเจ้านั้น * การขบรื้อ คือการรื้อ-
ให้ การพ้อนรำ คือ ความเป็นบ้า การหัวเราะจนเห็นฟัน
พรวดพราด คือความเป็นเด็ก

ศีลข้อ ๘ ตอนหลัง มาลาคันธวิเลปนธารณมณฺฑาน-
วิภูสณฺณานา เวรมณี เว้นจากการลบหลู่ ทัดทรง ประ-
คัมภ์ตกแต่งร่างกายด้วยระเบียบดอกไม้ ของหอม เครื่อง
ย้อม เครื่องทา อันเป็นฐานะคือเหตุแห่งการแต่งตัว มี
องค์ ๓ คือ

* ไรณสูตร อ. ตกนิบาต ข้อ ๕๔๑

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

๒๕

๑. มาลาหีนํ อณฺณตฺรตา เกรียงประคับคองแก่ง มีดอก
ไม้และของหอม เป็นต้น

๒. อณฺณตการณภาโว ไม่มีเหตุเจ็บไข้เป็นต้นที่
พระพุทธเจ้าทรงอนุญาต

๓. อลงกตภาโว ทักทรวงประคับคองแก่งเป็นต้น ด้วย
จิตคิดจะประคับให้สวยงาม

ในข้อนี้มีข้อสังเกตคือ บางท่านก่อนไปวัดเพื่อสมาทาน
อุโบสถศีล ก็ทกแต่งร่างกาย ทาหน้า ทาปาก เป็นต้น อย่างสวย
งามเสียก่อน เพราะคิดว่าได้กระทำก่อนสมาทานศีล จึงไม่ผิด แต่
เจตนาในการกระทำเพื่อให้สวยงามมีอยู่จึงถือว่าผิด เพราะผู้ที่
รักษาศุโบสถศีลนั้น ต้องตั้งเจตนาที่จะรักษาไว้ตั้งแต่งตั้งแล้ว
ว่า จะรักษาศุโบสถศีลตลอดวันหนึ่งคืนหนึ่ง

คำว่า วันหนึ่งคืนหนึ่งนั้น ท่านกำหนดนับตั้งแต่อรุณขึ้น
ของวันที่รักษาไปจนถึงอรุณขึ้นของวันใหม่ ถ้าน้อยกว่ากำหนด
นี้ก็ไม่ใช่ว่าวันหนึ่งคืนหนึ่ง ผู้รักษาศุโบสถควรระลึกถึงข้อนี้ด้วย

ศีลข้อ ๘ อจจาสมณมหาสมณา เวรมณี จดเว้นจากการ
นั่งและการนอนบนที่นั่งนอนสูงใหญ่ มืองค์ ๓ ก้อน

คิดเป็นอารมณ์อันประเสริฐ

๑. อุจฺจาตยนมหาสยนิ ที่นั่งที่นอนสูงใหญ่
๒. อุจฺจาตยนมหาสยนิสญฺญิตา รู้ว่าที่นั่งที่นอนสูงใหญ่

๓. อภิสํทํ วา อภิปุชฺชนํ วา นั่งหรือนอนลง

คำว่า **ที่นั่งและที่นอนสูงใหญ่** ในคัมภีร์ข้อนี้ ท่านหมายถึง เอาที่นั่งและที่นอนที่สูงใหญ่เกินประมาณ ที่ประทับตกแก่งด้วย เครื่องปูลาดที่วิจิตรงดงาม รวมไปถึงที่นอนที่ยัดด้วยขนุนและสำลีด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อมิให้อินคึกคึกใจในความงามและสัมผัสที่อ่อนนุ่มสบายของที่นั่งและที่นอนเหล่านั้น

อุโบสถศีลทั้ง ๔ ข้อที่แตกต่างและเพิ่มขึ้นจากศีล ๕ นั้น ถ้าไม่พิจารณาให้ละเอียดแล้ว จะไม่เห็นว่าเป็นศีลทั้ง ๔ ข้อนี้เพิ่มความขั้กเถลายิ่งขึ้น จึงไม่น่าจะยากแก่การรักษา แต่โดยที่แท้แล้วมิได้เป็นเช่นนั้น มิฉะนั้นแล้วก็จะไม่มีใครรักษาอุโบสถศีลน้อยมากอย่างนี้ เมื่อเทียบกับจำนวนพลเมืองทั้งประเทศ

ก็ปกติของคฤหัสถ์นั้น ยังยินดีคิดใจในการเสพประเพณี ในการบริโภคจนเกินประมาณ ในการตกแต่งร่างกายให้สวยงาม ในการนอนสบาย แค่นี้พระพุทธเจ้า

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

๓๑

ทรงบัญญัติอุโบสถศีล ๔ ข้อขึ้น เพื่อขัดเกลาความยินดี
จิตใจในสิ่งเหล่านี้ของคฤหัสถ์เป็นครั้งคราว เพียงชั่ววัน
หนึ่งคืนหนึ่งเป็นอย่างต่ำ ๓ วันเป็นอย่างกลาง (ปฎิชาคร-
อุโบสถ) ๓ เดือนตลอดพรรษาเป็นอย่างสูง (ปาฏิหาริย-
บักขอุโบสถ) มิได้ทรงบัญญัติให้รักษานตลอดชีวิตอย่าง
พระอรหันต์

เพราะฉะนั้น ผู้ที่รักษายุโบสถศีลเพียงชั่ววันหนึ่งคืนหนึ่ง
เพราะน้อมระลึกว่า “แม้เราจะรักษายุโบสถศีลจนตลอด
ชีวิตอย่างพระอรหันต์ไม่ได้ ก็ขอดำเนินรอยตามท่านกวี
การรักษายุโบสถศีลอันมีองค์ ๔ นี้ ชั่ววันหนึ่ง คืนหนึ่ง”
เพียงเท่านั้น พระพุทธองค์ก็ยังตรัสว่า การรักษายุโบสถศีล
ของผู้นั้นมีผลมากมีอานิสงส์มาก* แม้พระราชผู้ทรงเป็นใหญ่
ใน ๑๖ แคว้น ก็ยังไม่ถึงเดิยวที่ ๑๖ ของอุโบสถที่ประกอบ
ด้วยองค์ ๘ เพราะศีลนั้นทำให้เกิดในสวรรค์

* อุโปสกสูตร อ. ฉกนิบาต ข้อ ๕๑๐

วิสาขสูตร อ. อฎฐกนิบาต ข้อ ๑๓๖

ชาติเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

ก็สมมติมหาศาลของพระราชานในเมืองมนุษย์นั้นเป็น
ของเด็กน้อยเปรียบเหมือนสมบัติของคนจน เมื่อเทียบ
กับสมบัติและความสุขอันเป็นทิพย์ในเทวโลก ที่ผู้รักษา
อุโบสถศีลจะพึงได้รับเมื่อสิ้นชีวิตไปแล้ว

ทั้งนี้เพราะเทวดาผู้เกิดในสวรรค์ชั้นต่ำสุดคือ จากม-
มหาราชิกานันยังมีอายุยืนถึง ๕๐๐ ปีทิพย์ ซึ่งวันหนึ่งคืนหนึ่ง
ของสวรรค์ชั้นจากummหาราชิกานันเท่ากับ ๕๐ ปีมนุษย์ ลองคิด
คุณเองเถิดว่า ๕๐๐ ปีทิพย์นี้จะเท่ากับกี่ปีมนุษย์ ยิ่งถ้าได้เกิด
ในสวรรค์ชั้นสูงขึ้นไป อายุก็เพิ่มขึ้นจากชั้นต่ำเป็นทวีคูณ ชั้น
ปรนิมมิตวสวัตอันเป็นสวรรค์ชั้นสูงสุด เทวดาในชั้นนี้อายุยืน
ถึง ๑๖,๐๐๐ ปีทิพย์ (เทวโลกหรือสวรรค์นั้นมี ๖ ชั้น คือ
จากummหาราชิกา ดาวดึงสา ยามา कुสิลา นิมมานรตี ปรนิม-
มิตวสวัต)

อุโบสถศีล จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มากอย่างนี้

ถึงกระนั้นพระพุทธองค์ก็มีได้ทรงสอนให้หลงไหลติดใจ
ในสมบัติและความสุขในโลกสวรรค์ เพราะมิฉะนั้นแล้วพระองค์
จะไม่ตรัสกับ นางวิสาขา มหาอุบาสิกาเลยว่า

อุโบสถ* มี ๓ อย่าง คือ

๑. โคपालอุโบสถ อุโบสถที่เปรียบเหมือนคนรับจ้างเลี้ยงโค

๒. นิกัณฐอุโบสถ อุโบสถของพวกนักบวชนิกรณ

๓. อริยอุโบสถ อุโบสถของพระอริยะ

บุคคลผู้รักษากุโบสถเหมือนคนรับจ้างเลี้ยงโคนั้น เมื่อสมาทานอุโบสถศีลแล้ว ก็ปล่อยใจให้คิดแต่เรื่องของความโลภ ความต้องการ อยากได้สิ่งโน้นสิ่งนี้มาบำรุงบำเรอตน ไม่ได้คิดจะทำความดีอย่างอื่นให้เกิดขึ้นเลย ไม่ผิเคอะไว้กับคนที่รับจ้างเลี้ยงโค ที่เมื่อถึงเวลาเช้าก็ไปรับโคมาเลี้ยง เวลาเย็นก็นำโคมาส่งเจ้าของแล้วรับเอาค่าจ้างไป กลับบ้านแล้วก็คิดแต่ว่าพรุ่งนี้จะพาโคไปกินหญ้า กินน้ำที่ไหน คนรับจ้างนั้นไม่เคยได้รับประโยชน์อะไรจากโค มีน่านมเป็นต้นเลย ผู้รักษาคอपालอุโบสถก็เช่นกัน ไม่ได้ได้รับประโยชน์จากอุโบสถศีลที่ตนรักษาเลย การรักษากุโบสถแบบ โคपालอุโบสถ จึงไม่มีผลมาก ไม่มีอานิสงส์มาก เพราะความครึกไม่บริสุทธิ์

* อุโบสถสูตร อ: จิตนิกาย ข้อ ๕๐๐

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

ส่วน นิกัณฐอุโบสถนั้น เป็นอุโบสถของนักบวชนอกพระพุทธศาสนา ซึ่งแตกต่างจากการรักษาศีลอุโบสถในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ในวันอุโบสถ พวกนักบวชนิกัณฐ จะแนะนำชักชวนสาวก เป็นต้นว่า ไม่ให้ฆ่าสัตว์ในทิศทั้ง ๔ ในที่เดียวร้อยโยชน์ไป นอกจากนั้นมิได้ห้าม การแนะนำชักชวนสาวกอย่างนี้ ชื่อว่า ห้ามการฆ่าสัตว์ในที่บางแห่ง ไม่ห้ามฆ่าสัตว์ในที่บางแห่ง เป็นการขาดความกรุณาเอ็นดูในสัตว์บางพวก มิได้ให้ความเอ็นดูแก่สัตว์ทุกหมู่เหล่า อุโบสถของพวกนิกัณฐ จึงไม่มีผลมาก

แต่ อริยอุโบสถนั้น เป็นอุโบสถที่มีผลมาก มีอานิสงส์มาก เพราะผู้รักษามิได้ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านไปในความยินดี ตัณหา หรือความเศร้าหมองใดๆ ด้วยอำนาจของกิเลส แต่มาพักเพียรระลึกถึงพระคุณของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ตลอดจนระลึกถึงสิ่งที่บริสุทธิ์ไม่ต่างพร้อยของตน และระลึกถึงคุณธรรมของผู้ที่เกิดเป็นเทวดา ว่าเทวดาเหล่านั้นได้เกิดเป็นเทวดา เพราะประกอบด้วยศรัทธา ศีล สุกะ จาคะ บัญญา เช่นใด แม้เราดีประกอบด้วยศรัทธา ศีล สุกะ จาคะ

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

๓๕

ปัญญา เช่นนั้น เมื่อพากเพียรระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า เป็นอันอยู่อย่างนี้ จิตย่อมผ่องใส ไม่เศร้าหมองเพราะกิเลส การรักษาศูโบสถ์โดยการไม่ปล่อยใจให้ตกไปในอำนาจของอกุศล แล้วมาเจริญกุศลอย่างนี้ ชื่อว่า อริยอูโบสถ์

**อูโบสถ์จึงมีผลมาก เพราะจิตของผู้รักษาวินัยดี
ไม่มีผลมากเพราะจิตเศร้าหมอง**

บุคคลที่รักษาศูโบสถ์แล้ว เจริญพุทธานุสสติ ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าเป็นอาภรณ์ พระพุทธเจ้าตรัสว่า บุคคลนั้น ชื่อว่า เข้าจำ *พรหมอูโบสถ์ อยู่ร่วมกับพรหม และมีจิตผ่องใสเพราะปรารภพรหม

คำว่า พรหม ในที่นี้ แปลว่า ประเสริฐ เป็นชื่อของพระพุทธเจ้า

บุคคลที่รักษาศูโบสถ์แล้ว เจริญขัมมานุสสติ ระลึกถึงคุณของพระธรรมเป็นอาภรณ์ พระพุทธเจ้าตรัสว่า บุคคลนั้น ชื่อว่า เข้าจำ ธรรมอูโบสถ์ อยู่ร่วมกับธรรม และมีจิตผ่องใสเพราะปรารภธรรม

บุคคลที่รักษาศูโบสถ์แล้ว เจริญสังฆานุสสติ ระลึกถึง

* อูโบสถ์สูตร อ. คิกนิบาต ข้อ ๕๐๐

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

คุณของพระสงฆ์เป็นอาภรณ์ พระพุทธเจ้าตรัสว่า บุคคลนั้นชื่อว่า เข่าจำศีลอุโบสถ อยู่ร่วมกับสงฆ์ และมีจิตผ่องใส เพราะปรารภสงฆ์

บุคคลที่รักษาศูโบสถแล้ว เจริญสัณฐานุสสติ ระลึกถึงความบริสุทธิ์แห่งศีลของตน พระพุทธเจ้าตรัสว่า บุคคลนั้นชื่อว่า เข่าจำศีลอุโบสถ อยู่ร่วมกับศีล และมีจิตผ่องใสเพราะปรารภศีล

ศีลที่บริสุทธิ์นั้น คือ ศีลที่ไม่ขาด คือไม่ขาดข้อต้น หรือข้อปลายเหมือนผ้าที่ขาดตรงชาย ๑

ไม่ทะลุ เหมือนผ้าที่ทะลุตรงกลาง เพราะขาดศีลตอนกลางในระหว่างข้อต้นและข้อปลาย ๑

ไม่ด่าง เหมือนแม่วัวที่มีรอยด่างสีดำหรือแดง รูปกลมหรือยาว ที่หลังหรือที่ท้อง เพราะขาดศีลติดต่อกันเป็นลำดับ ๒ หรือ ๓ ข้อ ๑

ไม่พร้อย เหมือนแม่วัวที่มีจุคตามัว เพราะศีลขาดเป็นระหว่างๆ ๑

บุคคลที่รักษาศูโบสถแล้ว เจริญเทวนานุสสติ ระลึกถึงคุณธรรมที่ทำให้ไปเกิดเป็นเทวका พระพุทธเจ้าตรัสว่า

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

๓๗

บุคคลนั้นชื่อว่า เข้าว้า เทวคาอุโบสถ อยู่ร่วมกับเทวคา และมีจิตผ่องใสเพราะปรารภเทวคา

ผู้รักษาคาอุโบสถ เมื่อพากเพียรระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าเป็นอันอยู่อย่างนี้ จิตย่อมผ่องใส ไม่เศร้าหมองเพราะกิเลส

กรรมเจริญอุณฺสสติให้จิตใจสงบอย่างนี้แล้ว ตายไปย่อมเกิดในสวรรค์ หากเจริญธรรมให้สูงยิ่งกว่านี้ คือเจริญสมถะกรรมฐาน เป็นนิจจนได้ฌาน ฌานก็จะนำเกิดในพรหมโลก หรือหากเจริญวิปัสสนาจนสำเร็จมรรคผล เป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนาแล้ว ผู้รักษาคาอุโบสถศีลนั้นก็สามารถกำหนดการเกิดของตนได้ว่า ยังมีอีกหรือไม่ คือถ้าเป็นพระโสดาบัน พระสกคากาหมี พระอนาคามี ก็ยังต้องเกิดอีก แต่อย่างมาก็เกิดอีกไม่เกิน ๗ ชาติ หากสำเร็จเป็นพระอรหันต์ ก็ไม่เกิดอีกเลย

ก็เพราะอริยอุโบสถมีผลมาก มีอานิสงส์มากอย่างนี้ คืออย่างต่ำทำให้เกิดในสวรรค์ ๖ ชั้น อย่างกลางทำให้เกิดเป็นพรหม อย่างสูงทำให้ไม่เกิดอีกเลย ทุกท่านที่รักษาคาอุโบสถ จึงควรรักษาคาอุโบสถ ดำเนินรอยตามพระอริยะ ส่วนผลที่ได้

รับจะสูงค่าเพียงไหน ขึ้นอยู่กับการกระทำของเราเอง รวม
ทั้งบุญบารมีที่ได้สั่งสมอบรมมาแต่ปางก่อนด้วย

ใน สักกสูตร อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต ข้อ ๔๖
พระพุทธองค์ตรัสเตือนอุบาสกชาวสักกชนบท ที่รักษาศูโบสถศีล
เป็นบางครั้งบางคราวว่า เป็นผู้ประมาทไม่ทำตามคำพราสอน
ของพระองค์ ในเมื่อชีวิตมีภัยเพราะความโศก มีภัยเพราะความ
ตายอย่างนี้ ก็ยังไม่รักษาศูโบสถศีลให้เป็นปกติ ให้สม่ำเสมอ
สาวกของพระองค์นั้นปฏิบัติตามคำพราสอนของพระ องค์โดยไม่
ประมาทตลอด ๑๐ ปี ย่อมได้รับความสุขเพียงอย่างเดียวตลอด
๑๐๐ ปีก็มี หมื่นปีก็มี แสนปีก็มี พึงเป็นพระโสดาบัน
พระสกทาคามี พระอนาคามีก็มี

อย่าว่าแต่ผู้ที่ปฏิบัติตามคำพราสอนของพระองค์ตลอด
๑๐ ปีเลย แม้ปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์น้อยกว่านั้นลงมา
ตามลำดับจนถึง ๑ วัน ๑ คืน ก็พึงได้รับความสุขอย่างเดียวตลอด
๑๐๐ ปีก็มี หมื่นปีก็มี แสนปีก็มี พึงเป็นพระโสดาบัน พระ
สกทาคามี พระอนาคามีก็มี

เมื่ออุบาสกชาวสักกชนบท ได้ฟัง พระพุทธ องค์ตรัสเตือน

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

๓๘

พร้อมทั้งแสดงอานิสงส์ของอุโบสถศีลเช่นนั้น ก็กราบทูลรับรองว่า ต่อแต่นั้นไปจะรักษาศีลอุโบสถศีลโดยสม่ำเสมอ มิได้ขาด

กษัตริย์ของเราทั้งหลายในปัจจุบันนี้ ล้วนมีภักษอันตราข้อยู่อบตัว ไม่มีใครทราบถึงความตายจะมาถึงเราเมื่อไร แล้วเรายังจะประมาทไม่ทำตามคำพราศอนของพระพุทธองค์ด้วยการรักษาศีล ๕ หรืออุโบสถศีลให้สม่ำเสมอดอกหรือ ในเมื่อศีลนั้นเป็นอริยทรัพย์ประการหนึ่งในบรรดาอริยทรัพย์ ๑ ประการ ที่พร้อมจะติดตามไปให้ความสุขแก่ผู้รักษาคงตลอดไป ครอบงำที่ซึ่งต้องเกิดอยู่

เพราะฉะนั้น ผู้ที่รักษาศีลแล้ว จึงไม่ต้องตั้งเจตนาปรารภว่า ขอความไม่เกิดครั่นและความสุข จงเกิดแก่เรา กว้กว่าความไม่เกิดครั่นและความสุข ย่อมเกิดแก่ผู้มีศีลเป็นธรรมดา แต่ผู้ที่ไม่ตั้งเจตนาปรารภว่า ขอความไม่เกิดครั่นและความสุขจงเกิดแก่เรา เขาก็หาได้รับผลสมตามเจตนาไม่ เพราะความเกิดครั่นและความทุกข์ย่อมเกิดแก่ผู้ที่ไม่เป็นธรรมชา

ธรรมที่ประพฤติดีแล้ว ย่อมนำสุขมาให้ อย่างนี้

สำหรับศีลของภิกษุอีกอย่างหนึ่ง คือ ศีล ๘ นั้น ก็มี ๘ ข้อเหมือนอุโบสถศีล เพียงแต่ไม่กำหนดวันรักษามิเหมือน

อุโบสถศีล จะรักษาว้นโค เมื่อไรก็ได้ เป็นการสะดวกสบาย
 สำหรับผู้ที่ไม่อาจจะรักษาศีลในวันพระ ก็สามารถรักษาศีล
 ศีล ๘ ในวันอื่นเป็นการทดแทนได้ บางท่านมีศรัทธารักษาศีล
 ศีล ๘ จนตลอดชีวิต ควรแก่การสรรเสริญ และหากว่าท่านที่
 รักษาศีล ๘ นั้น จะได้อธิรักษาศีล ๘ ของท่านตามแบบอย่างของ
 พระอริยะแล้ว ศีลของท่านก็ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก

อนึ่งในการทั้งใจรักษาศีลนั้น อย่างนี้ก็ต้องไปสมาทาน
 กับพระที่วัดเท่านั้นจึงจะเป็นศีล ความจริงแล้วจะสมาทานที่ไหน
 ก็ได้ ก็จะสมาทานที่วัด ในป่า หรือในบ้าน หากมีเจตนาคิด
 จงเว้นก็เป็นศีลแล้ว หรือจะคิดจงเว้นเองโดยมิต้องสมาทานก็
 เป็นศีล โดยเฉพาะอุโบสถศีลนั้น ควรตั้งเจตนาในการรักษา
 ไว้แต่รุ่งเช้า หากมีโอกาสไปวัดจะสมาทานกับพระอีกครั้งหนึ่ง
 ก็สมควร ทั้งนี้เพราะตามวัดต่างๆ นั้น กว่าที่จะถึงเวลาที่พระ
 ท่านลงโบสถ์และให้ศีล ก็มักเป็นเวลาหลังจากที่ท่านฉันอาหาร
 เข้าแล้ว (โดยมากประมาณ ๘ น.) ซึ่งเลยเวลาที่อรุณขึ้นมา
 หลายชั่วโมง ด้วยเหตุนั้นจึงควรสมาทานด้วยตนเองเสียก่อน
 แต่รุ่งเช้า

ศีลเป็นอารมณ์อันประเสริฐ

๔๑

ในอดีต พระพุทธเจ้าของเราในสมัยที่ยังเป็นพระมหาชนกโพธิสัตว์ก็ยังได้สมาทานศีลอุปสธด้วยตนเอง ในขณะที่ล่องลอยกลางทะเล

แม้ในสมัยพุทธกาล คนส่วนมากก็สมาทานศีลที่บ้าน ในวันอุโบสถ แล้วจึงถือดอกไม้ของหอมไปวัดเพื่อฟังธรรม (อรรถกถาเล่า) ท่านมิได้ไปรับศีลจากพระที่วัด

หากการรักษาศีลจำเป็นต้องไปสมาทานกับพระเพียงอย่างเดียวแล้ว ก็นำดีกว่าผู้ที่อยู่ในถิ่นกันการ ในที่ไม่มีวัด ไม่มีพระ แต่นับถือพระพุทธศาสนา มีมหกโอกาสที่จะรักษาศีล หรือ เพราะเหตุนี้การทำอะไร จึงต้องอาศัยปัญญา แม้การรักษาศีลก็ต้องอาศัยปัญญาพิจารณาให้รอบคอบ อย่าเพียงแต่ทำตามๆ กันโดยขาดเหตุผล

ด้วยเหตุนี้พระอรหันต์ทั้งหลายจึงกล่าวว่า * ศีลเท่านั้นเป็นเลิศ แต่ผู้มีปัญญาเป็นผู้สูงสุดในโลกนี้ ความชนะในมนุษย์โลกและเทวโลก ย่อมมิได้เพราะศีลและปัญญา

ความชนะในที่นี้ หมายถึง ความชนะกิเลส มนุษย์ก็ตาม เทวดาก็ตาม จะชนะกิเลสได้ก็เพราะศีลและปัญญา

* ขุททกนิกาย, ปุณณณเรกคาถา, สิวเรกคาถา

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

ศีลที่มีบุญญาเป็นพื้นฐาน จึงไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ไม่เป็นทาสของคณฺหาและทณฺฐิ กล่าวคือ ผู้รักษาศีล มิได้มุ่งรักษาเพราะต้องการลาภ ยศ สรรเสริญ หรือสมบัติใดๆ มิได้มุ่งสมบัติเป็นต้น หรือมิได้รักษาเพราะเห็นผิดว่า เราจะบริสุทธิ์จากกิเลสได้เพราะศีลนี้ หมายความว่าผู้นั้นเห็นผิดว่า ถ้าพึงศีลอย่างเดียว ก็คือศีลเท่านั้น บรรลุนิพพานได้ ซึ่งเห็นผิดไปจากความจริง เพราะผู้ที่จะบรรลุนิพพานได้นั้น ต้องประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา เบื้องต้นนั้น ศีลเป็นบาทให้เกิดสมาธิ สมาธิเป็นบาทให้เกิดปัญญา

แต่เมื่ออุปมาศ คือ สมาธิ และปัญญา จะประสมพร้อมกันเป็นมรรคสามัคคี ในอริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นอริยคือ อริยสมาธิ และอริยปัญญา

อริยคือที่ประกอบด้วยอริยสมาธิ และอริยปัญญา ในขณะนั้นเท่านั้น ที่บรรลุนิพพานได้

อริยศีลนี้ จึงชื่อว่า สีเตน นิพฺพุติ ยนฺติ โดยแท้จริง

ศีลเป็นอารมณ์อันประเสริฐ

๔๓

ด้วยเหตุนี้ ศีลที่มีปัญญาเป็นพื้นฐาน จึงเป็นเครื่องกัน
ทุจริต เป็นเสบียงเดินทางชั้นเยี่ยม เป็นพาหนะอันประเสริฐ
เป็นเครื่องหอมที่ฟุ้งไปทั่วทิศานุทิศ เป็นสะพานนำไปถึง
นิพพาน หากยังไม่ปรินิพพานตราบไค ย่อมเกิดเป็นมนุษย์*
และเทวดาเท่านั้น

จริงหรือไม่ที่ว่า ศีลเป็นอารมณ์อันประเสริฐ

กาเขน วาจา จ โยธ สยงโต
มนสา จ กิณจิ น กรโต ปาป
น อตุตเหตุ อลิก ภณาคี
ทณวิธ สักวนติ วทนติ

ผู้ใดสำรวจในโลกนี้ สรรวมทางกาย วาจาและใจ
ไม่ทำบาปอะไร ๆ และไม่พูดพล่อย เพราะเหตุแห่งตน
ท่านย่อมเรียกคนเช่นนั้นว่า ผู้มีศีล

จาก :- ตรภังคชาดก ขุททกนิกายชาดก ข้อ ๒๔๖๖

พิมพ์ที่ รพ. สุกิธสารการพิมพ์ 294/2 ถนนอิสรภาพ บางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
โทร. 4651768 ภายหลังพิมพ์ วิทยาลัยการพิมพ์ 2521